

EMZİK KULLANIMI HAKKINDA ANNE GÖRÜŞLERİNE DAYALI NİTEL BİR DEĞERLENDİRME

A QUALITATIVE ASSESSMENT ABOUT PACIFIER USAGE BASED ON
MOTHER'S OPINIONS

Mehmet Emin ULUDAĞ¹
Hatice NAMLI EMİROĞLU²

Öz

Emzik kullanımı davranışı birçok ebeveyn için, bebekteki emme içgüdüsünü desteklemek, bebeğin ağlamasına engel olmak ya da buna benzer sıralanabilecek sebeplerle meme yerine geçebilecek; fiziksel ve biyolojik ihtiyacı giderebilecek çözüm arayışının ortak bir nesnesi haline gelmiştir. Ebeveynler tarafından kullanılagelen emzik; zamanla faydaları ve zararları bağlamında üzerinde düşünülen, araştırmalara konu olan bir nesne olmuştur. Bu çalışmada temel amaç annelerin emziğin faydaları ile beraber zararları hakkındaki görüşlerini tespit etmektir. Çalışmanın elde edilen verileri nitel araştırma tekniklerine göre analiz edilmiştir. Çocuğu, susturmak, oyalamak, ağlamasını önlemek, kendi başına kalmasını sağlamak, anneye zaman kazandırmak, geçici süreliğine de olsa anneden uzak tutmak, doyurulma hissi uyandırmak, meme benzerliğiyle özdeşim kurmasını sağlayarak verilen gıdaları almasını kolaylaştırmak veya anneye olan bağımlılığını azaltmak vb. amaçlar için de emzik kullanıldığı gözlemlenmiştir. Emziğin çocuk üzerinde bıraktığı fiziksel zararlarının yanında duygusal zararlarının da olduğuna dair anne söylemleri gözlenmiştir. Bu durumun daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç doğurduğu, yeni yapılacak araştırmaların bu minvalde yoğunlaşması gerektiğine dair araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Emzik, Gelişim

Abstract

For a lot of parents, pacifier usage has become a common object used to support sucking instinct of babies, prevent them from crying or similar reasons to these for substituting boob; meeting the physical or biological needs of the baby. The pacifier uses by the parents; has been an object which researchers think about its benefits and harms. The main purpose of this research is to detect the opinions of mothers about harms and benefits of pacifier. The acquired data of this work is analysed with regard to qualitative research technics. It is observed that pacifier is used for silencing, amusing, preventing crying, making the kid be alone, saving time for mother, getting the kid away from mother even temporarily, making the kid feel saturated, making the kid eat his food easier by using the

¹ Doç. Dr. Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

² Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

boob similarity or making the kid less dependant to mother etc. too. Expressions from mothers about existence of emotional damage along with the physical harm are observed. Advices about this situation bringing forth the need of more extensive researchs and that the new researchs must be focusing in this way are given to the researchers.

Keywords: Child, Pacifier, Growing

Giriş

Doğumdan itibaren bebekleri oyalamak için yardımcı bir araç olarak kullanılan emzik, Türk Dil Kurumu sözlüğünde (1988:1148); “süt çocuklarını oyalamak için ağızlarına verilen kauçuk meme” olarak tanımlanmaktadır. Emziğin İngilizce karşılığı ise; “pacifier” kelimesi pasifleştirmek/sakinleştirmek anlamına gelen “pacify” kelimesinden türetilmiştir.

Bugün kullanılan emziğin günümüze geliş serüveni hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bebeğin eline aldığı herhangi bir nesneyi ya da eline verilen sebze ya da meyve parçasını emme eğiliminin, gelişimin doğal bir evresi olduğu kabul edilmektedir. Emme refleksinin yardımcı bir araçla desteklenmesi durumu zaman içerisinde günümüzde kullanılan emziğin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Emzik benzeri ilk görsele 1506’da Alman ressam Albrecht Durer’in “Madonna/Meryemana ve Çocuk” adlı tablosunda rastlanmıştır. Görselde bebeğin elinde şekerli bezden yapılmış, çubuğa saplanmış bir şekeri andıran emziğin erken bir formunun sergilendiği görülmektedir. Şeker paçavrası olarak bilinen emziklerin içi ekmek, şeker veya farklı yiyeceklerle doldurulmuş bazen alkole batırılmış bez şeritlerden hazırlanmıştır. Diş çıkarma dönemi için daha sert olduğundan hayvan kemikleri, mercan ya da gümüşten yapılmış sakız çubuklarının kullanıldığı da görülmüştür. Daha sonraları plastik kullanımı şeker paçavrası kullanımının yerini almıştır.

1800’lü yılların ortasına doğru plastik kullanılmış ve 1900’lü yılların başında emzikler lateks kauçuğa sap ve koruyucu eklenerek üretilmeye başlamıştır. Günümüzde ise bazı risklerinden dolayı latex ve kauçuğun yerini daha çok silikon malzeme almıştır (Marter &Argus, 2007, akt. Flam: 2014: 8-10). Benzer bir tarihi geçmişten bahseden Castilho ve Rocha (2009: 480- 482); “*emziklerden ilk olarak 15. yüzyılın sonunda Metlinger (1473) ve Rosslin (1513) tarafından tıbbi literatürde bahsedildiğini ifade eder. Bununla birlikte, Sorano (2. yüzyıl) ve Oribasius'un (4. yüzyıl) eski metinlerinde yeni doğan bebekleri sakinleştirmek için*

şekerli nesnelere veya balın kullanıldığından bahsedildiği için emziklerin tarihi binlerce yıl öncesine dayandığı savunulur. 3.000 yaşındaki bebek mezarlarında yapılan kazılarda domuz, kurbağa veya at şeklinde kilden yapılmış, bir deliği balın dökülebildiği ve hayvanın ağzında çocuğun içeriği/balı emmesini sağlayan başka bir delik bulunan nesnelere ortaya çıkmıştır.”

Geçmişten günümüze emzik kullanımının gelişerek devam ettiği görülmektedir. Bu nedenle emzik kullanımının etkileriyle ilgili birçok çalışma ortaya konmuştur. Çalışmaların içerikleri incelendiğinde genellikle emziğin erken bebeklik dönemi üzerinde yoğunlaştığı ve bebeğin beslenmesi üzerine etkilerinin incelendiği görülmektedir. Amerikan pediatri akademisi tarafından emzik, altı aylıktan küçük bebeklerde ağrı ve anksiyeteyi azaltmak için kullanılan temel yöntemlerden biri olarak gösterilmektedir. Bebeği sakinleştirmek ve yatıştırmak için kullanılan basit bir işlem olduğu belirtilmektedir (Sexton ve Natale, 2009). Bunların yanı sıra Akademi, emzik kullanımının yüzüstü pozisyona dönme olasılığını azaltabildiği, uyarılmayı artıracığı, hava yolu açıklığını koruduğu, reflü ve sonuçta ortaya çıkan uyku apnesini azaltabileceğini belirterek, bebeklerde ani bebek ölümü sendromunu önleme yöntemi olarak emzik kullanımını önermektedir. Araştırmaların bir kısmı; emzirme ile emzik kullanımı arasında ters orantı olduğunu gösterirken bir kısmı böyle bir ters orantı olmadığını ortaya koymuştur. Bu durumda emzik ve emzirme süresinin azalması arasında bir ilişkiden net olarak bahsedilememektedir (Flam, 2014: 12).

Amerikan Pediatri Akademisi; altı ayına ulaşan bebeklerde emzik kullanım risklerinin ağır basmaya başladığını ve iki yaşından sonra risklerin daha da arttığını ifade etmektedir. Bu durum artık bebeğin diş çıkarmaya başlama ve damak yapısının oluşma sürecine girmesiyle açıklanabilmektedir. Sexton ve Natale (2009)'nin ifade ettiğine göre; 0-24 aylık bebeklerin emzik kullanımının diş sağlığı üzerindeki etkisi hakkında kesin kanıtlar mevcut değildir. Üç yaşından sonra, emzik kullanımı ile çenenin yanlış hizalanması arasında bir ilişki olduğu, dişlerde yanlış sıralanma (maloklüzyon) oluştuğu ortaya konmuştur.

Emzik kullanımı ile kulak enfeksiyonu, diş enfeksiyonu ve mide-bağırsak enfeksiyonu arasında bir ilişki olup olmadığı tam olarak belirlenememiştir.

Emzik kullanımıyla ilgili yapılan çalışmaların büyük bir kısmı, emziğin fizyolojik açıdan bebeğin sağlığı üzerinde bırakabileceği etkiler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Emziklerin sosyal ve duygusal gelişim üzerindeki etkisi hakkında çok az şey bilindiğini ileri süren Flam

(2014: 70-71); yapılan araştırmalar sonucunda emziklerin sosyal ve duygusal gelişimin üç alanıyla ilişkili olabileceğini belirtmiştir. Bu üç alan řu şekilde sıralanmaktadır: *Güvenli bağlanma, sakinleştirme/yatıştırma ve yüz mimiklerini kullanma*. Lehman ve arkadaşlarının (1992) araştırmasına göre ise; bir çocuğun emzik ya da başka bir nesneyle bağ kurabilmesi için öncelikle anne ile güvenli bir bağ kurmuş olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Emzik kullanan çocukların anneleriyle güvenli ilişkiler geliştirmelerinin daha az olası olduğu ancak muhtemelen emziğin kendisinin bu soruna neden olmadığı ileri sürülmektedir. Bu durumun emziğin kullanma şeklinden kaynaklanabileceği ve emzik kullanan ebeveynlerin emzik kullanmadan önce bebeğin tüm ihtiyaçlarını (maddi-manevi) karşıladıklarından emin olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Ancak bu durumda güvenli bağlanmanın zedelenmeden devam edebileceğinin de üstünde durulmuştur.

Bütün bu çalışmalar ve yıllara dayanan gözlemler doğrultusunda emzik üzerine yeni bir çalışma yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Çalışmada emzik kullanımına ilişkin annelere řu sorular yöneltildi:

- . **Neden emzik kullanmayı/ kullanmamayı tercih ettikleri,**
- . **Emziğin faydaları hakkında neler bildikleri,**
- . **Emziğin zararları hakkında neler bildikleri,**
- . **Çocuklarını emziğe alıştırmak için çaba gösterip göstermedikleri**

Yöntem

Araştırma, emzik kullanımının sağlık sorunları dışında farklı zararlarının da olup olmadığını belirlemeye çalışan nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalarda derine gidilerek, yüzeyin altındakini çıkarmak esastır (Kuş, 2009: 78). Bu çalışmada yöntem nitel araştırma, olgubilim/fenomenoloji desenine göre kurulmuştur. Bu desende farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 72).

Çalışma Grubu

Nitel araştırma yönteminde birincil amaç genelleme yoktur. Yani olguları önce parçalara ayırıp çalışarak bulunan sonuçları evrene genelleme amacı yoktur (Yıldırım ve

Şimşek, 2008:107). Bu araştırma, Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ve İşletme Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü’nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin anneleriyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu bu annelerden görüşmeyi kabul eden 147 anneden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan anneler amaçlı örnekleme yöntemlerinden “maksimum çeşitlilik örnekleme” yoluyla belirlenmiştir. Buradaki amaç, görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bunu maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:108). Böylece heterojen bir yapı ve çeşitlilik sağlayabilmek amaçlanmıştır; farklı kültür, yetişme ortamı ve sosyo-ekonomik ortamlardan katılımcılara ulaşılmıştır.

Katılımcıların yaş dağılımı ve yaş dağılımına göre toplam çocuk sayısı

Yaş aralığı	25-34 Yaş	35-44 Yaş	45-54 Yaş	55 ve üstü
Anne Sayısı	3	83	53	8
Çocuk sayısı	9	234	163	54

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler ışığında oluşturulan yapılandırılmış görüşme tekniklerinden standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu ile elde edilmiştir. Bu yaklaşım dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konmuş bir dizi sorudan oluşur. Her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur (Patton, 1987: 112; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008:123). Bu yaklaşım bazı insanlardan daha yoğun ve çok bazı insanlardan ise daha az sistematik ve yüzeysel bilgi edinilmesine yol açabilecek olan görüşmeci yanlılığı veya öznelliğini azaltır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:123). Literatür taraması sonucunda oluşturulan veri toplama aracıyla katılımcılara; “yaş ve meslek bilgileri, kaç çocuk sahibi oldukları, çocuklarının emzik kullanıp kullanmama durumu, emziğin faydaları ve zararları, çocuğun emzik almadığında annenin takındığı tavrın nasıl olduğu” gibi sorular yöneltilmiştir.

Araştırmaya ilişkin veriler belirlenen katılımcılardan 02-06.01.2017 ile 13-17.02.2017 tarihleri arasında görüşme yapılarak toplanmıştır. Görüşme esnasında araştırmaya ilişkin bilgiler verilmiş ve görüşmeler yazılı olarak kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda tasarlanan bu çalışmada “içerik analizi” yapılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 227). Bu doğrultuda veriler:

1. Verilerin kodlanması
2. Kodlanan verilerin temalarının belirlenmesi
3. Kodların ve temaların düzenlenmesi
4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 228) şeklinde dört aşamada değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan katılımcılara görüşme formunda yer alan kişisel bilgilerin de yer aldığı toplam 11 soru yöneltilmiştir. Ayrıca araştırmaya dahil olan katılımcılar K1, K2, K3,...K147 şeklinde kodlanmıştır. Doğrudan alıntılar bu şekilde verilmiştir. Katılımcıların çalışma ve çalışmama durumuna göre emzik kullanımı ve çocuklarını besleme yöntemlerine ilişkin bilgiler *Tablo 1*'de verilmiştir:

Tablo1. Annelerin çalışma ve çalışmama durumuna göre emzik kullanımı ve çocuklarını besleme yöntemlerine ilişkin bilgiler

	Sadece anne sütüyle besleme	Sadece formül mama besleme	Anne sütü/ formül mama besleme	Emzik kullanma	Emzik kalitesine önem verme
Çalışan Anneler	12 anne	1 anne	5 anne	10 anne	9 anne
Çalışmayan Anneler	79 anne	12 anne	38 anne	87 anne	74 anne

Araştırmaya katılan annelerin toplam 18 tanesi çalışmaktadır. Bu annelerden 12 tanesi çocuğunu sadece anne sütü ile beslemiştir. Sadece 1 tanesi formül mama yardımıyla besleme yöntemini kullanmıştır. Geriye kalan 5 anne de hem anne sütüyle hem de formül mama ile beslenme yöntemini kullanmıştır. Çalışan 18 annenin 10 tanesi emzik kullanmıştır. Bunlardan 9 tanesi emziğin kaliteli bir malzemeden yapılmış olmasına dikkat ettiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan annelerin 129 tanesi çalışmamaktadır. Bu annelerden 79 tanesi çocuğunu sadece anne sütüyle, 12 tanesi sadece formül mama ve 38 tanesi de hem anne sütü hem de formül mama ile beslenme yöntemini kullandığını belirtmiştir. Çalışmayan annelerin 87 tanesi emzik kullanmış ve 74 tanesi emziğin kalitesi konusunda dikkatli davrandığını belirtmiştir.

*Tablo 2'*ye göre; hem çalışan annelerin hem de çalışmayan annelerin çocuklarını beslemede anne sütünü daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Bunun yanında emzik kullanma durumunda hem çalışan annelerde hem de çalışmayan annelerde emzik kullanan annelerin sayısının kullanmayan annelerin sayısından fazla olduğu görülmektedir. Toplamda araştırmaya katılan 147 anneden 97 tanesi emzik kullanırken 50 tanesi emzik kullanmadığını ifade etmiştir.

Araştırmada emzik kullanan annelerden elde edilen veriler doğrultusunda temalar oluşturulmuş ve veriler bu temalar çerçevesinde yorumlanmıştır. Emzik kullanmayan annelerin yalnızca neden emzik kullanmadıklarına dair veriler yorumlanmıştır.

Araştırma verilerinden elde edilen bulgulardan hareketle:

a. Emzik kullanma nedenleri

b. Emzik kullanmama nedenleri

c. Emziğin faydaları

d. Emziğin zararları

e. Çocuğun emzik almadığı durumlarda gösterilen tavır olmak üzere beş tema oluşturulmuştur.

a. Emzik kullanımının nedenleri

Tablo 2. Emzik kullanımının nedenlerine ilişkin kodlamalar

KN ³	Kodlanmış Emzik Kullanma Nedenleri	f (Frekans)
1	Ağlamasını önlemek/susturmak/sakinleştirmek (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K14, K15, K18, K19, K23, K26, K28, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K43, K52, K55, K59, K60, K65, K66, K68, K69, K72, K74, K77, K78, K80, K83, K86, K92, K93, K96, K98, K99, K101, K103, K104, K105, K106, K107, K108, K109, K115, K117, K119, K120, K122, K125, K133, K134, K135, K140, K142, K143, K144, K145, K147)	69
2	Oyulanması için (K10, K41, K44, K45, K57, K61, K67, K76, K82, K85, K88, K89, K100, K113, K123, K138)	16
3	Uyumasını sağlamak (K17, K22, K47, K49, K81, K95, K146)	7
4	Emme İhtiyacını Karşılması için (K10, K71, K84, K112, K126)	5

Tablo 2’de en sık tekrarlanan emzik kullanım nedeni; çocuğun ağlamasını engellemek, onu susturmak ve sakinleştirmek olarak ifade edilmektedir. Annelerin kendi ifadeleri incelendiğinde genel olarak benzer nedenlerden dolayı emzik kullandıklarını söyledikleri görülmektedir:

“Ağlamasını ev işlerini yaparken rahatça yapayım diye veriyordum(K3).”

“Ağlayan çocuğumu sakinleştirmek ve yemek hazırlanması vs. için bana zaman kalması için veriyordum(K8).”

“Sakin kalmaları ve ağlamamaları için verdim(K9).”

“Ağlamayıp rahat bir şekilde uyuması için verdim(K14).”

“Ağlayınca onu sakinleştirmemde yardım ediyordu ben de verdim(K134).”

Emzik kullanımının en yaygın sebebi bebeğin yatıştırılması ve rahatlatılmasıdır (Al-Saadi vd., 2016: 1908) Besleyici olmayan emme yöntemleri yüzyıllardır bebekler ve çocuklar için ebeveynleri tarafından yatıştırıcı olarak kullanılmaktadır (Adair vd., 1995: 437). Ağız alışkanlıklarının (emme, tırnak yeme, sigara içme, çiğneme) endişeli durumlarda gerginliği azalttığını belirten Castilho ve Rocha (2009:489) emziklerin de genellikle ağladıklarında çocuklara sunulduğunu söyler. Yani ağlayan çocuğun gerginliğinin azaltılması için denenen bir çare olarak düşünülebilir. Katılımcıların bu yöndeki ifadeleri emzik kullanımı konusunda yapılmış çalışmaların birçoğunda annelerin kullandıkları tekniklerle paralellik göstermektedir.

3 Kodlanmış temaların numaraları tabloda gösterilirken “KN” şeklinde kısaltılmıştır.

Anneler tarafından sık tekrarlanan diğer bir neden; çocuğun emzik verilerek kendi kendine oyalanmasını, anneden bir nebze olsun uzaklaşmasını ve annenin kendisi için zaman ayırmasını sağlamak yönündedir. Bu doğrultuda annelerin kendi ifadelerinden örnekler şu şekildedir:

“Çocuklarımın arasında bir yaş vardı. İkisine birden yetişemiyordum ve onları biraz oyalasın diye emzik veriyordum(K44).”

“Uyusun bana engel olmasın, kendi kendine oyalansın (K49).”

“Çocukların yaşları çok yakındı, oyalansınlar diye verdim (K61).”

“Kendime zaman ayırabilmek için, sürekli yanı başında olmamı istiyordu yanından ayrılınca hemen ağlıyordu. Oyalansın istedim (K82).”

“Ağlamasın, oyalansın ben de kendime zaman ayırayım ev işlerimi yapabileyim diye verdim (K85).”

“Daha rahat ev işi yapabilmek için çocukları oyalıyordu (K89).”

Son olarak çocuğunu anne sütüyle besleyemediğini ifade eden anneler, çocuğun emme ihtiyacını karşılaması amacıyla emzik kullandığını belirtmiştir:

“Bebeklerin doğal bir emme refleksi ve ihtiyaçları olduğunu biliyoruz. Benim çocuklarım anne sütü almadığı için emzik vererek bu ihtiyaçlarını karşılamak gerektiğini düşündüm (K84).” Bu ifadeler dikkate alındığında annelerin emme refleksinin farkında oldukları ancak bunu doğal yoldan karşılayamadıkları neticesinde emziğe yöneldikleri görülmektedir. “Emme, intrauter/ rahim içi yaşamdan beri var olan doğuştan gelen bir reflekstir. Emme yoluyla çocuklar dış dünya ile temasa geçerek duygusal ve beslenme ihtiyaçlarını karşılarlar. Psikanalitik teoriler, insan davranışının bilinçli ve bilinçsiz süreçler/dürtüler tarafından kontrol edildiğini düşünür. Freud'a göre, insan psikolojik gelişiminin ilk aşamasında (yaşamın ilk yılında oral dönem), davranışın motive edici gücü (dürtü veya libido) ağız bölgesindedir. Bu durumda bebeğin öncelikle açlık dürtüsüyle bilinçsizce emdiği anne memesini aç olmadığında, karnının doyduğu anda hissettiği zevki tekrar yaşamak için yaptığı bir davranış olarak düşünülebilir. Bu bir alışkanlık haline gelir “bu alışkanlık bebeklerin anksiyete ve streslerini azaltır (Castilho ve Rocha,2009:483).”

b. Emzik kullanmama nedenleri:⁴

Tablo 3. Emzik kullanmamaya ilişkin kodlamalar

KN	Kodlanmış Emzik Kullanmama Nedenleri	f (Frekans)
1	Diş ve damakla ilgili sorunlara yol açar (K46, K47, K51, K56, K70, K75, K87, K90, K91, K97, K116, K124, K127, K128, K131, K132, K141)	17
2	Herhangi bir nedeni yok (K1, K11, K20, K21, K42, K58, K73, K102, K114, K121, K136, K139)	12
3	Sağlıklı değildir (K29, K47, K57, K79, K87, K130, K131)	7
4	Çocuğu kandırır ve güvenini sarsar (K13, K51, K53, K54, K110, K118)	6
5	Çocuk kabul etmedi (K16, K24, K38, K64, K137)	5
6	Parmak emme alışkanlığı yapar (K13, K27, K62)	3

Tablo 3'te kodlanan ifadelerin sıklığı göz önüne alındığında emzik kullanmayan annelerin büyük bir kısmının, emziğin çocuk üzerinde bırakabileceğini düşündükleri fizyolojik zararlarından dolayı kullanmadıkları görülmektedir. Annelerin diş-damak yapısını bozabileceğine dair ifadelerinden bazıları şöyledir:

“Çevremde gördüğüm kadarıyla damak yapısını bozuyor(K51).”

“Damak yapısı ve diş yapısını bozmak gibi birçok zararlarının olduğunu düşünüyorum(K70).”

“Dişlerin çıkmasında yavaşlama ve deformasyona yol açabiliyor(K75).”

“Dişlerin eğri çıkmasına damak yapısının bozulmasına neden olabiliyor(K97).”

“Damak yapısını bozduğu ve dişler için olumsuz etkisi olduğu söyleniyor(K116).”

“Damak yapısını bozduğu ve dişler yamuk çıktığı için vermedim(K132).”

Emziğin zararlarına ilişkin Castilho ve Rocha (2009: 487); emzikle karşılanan emme dürtüsünün doğal dengeyi etkilediği; diş ve dilin yanlış konumlanması, anne sütü üretiminin azalması, anne sütünden erken ayrılma, alerji, enfeksiyon, konuşma problemleri gibi sonuçlar doğurduğuna dair araştırma bulguları sunmaktadırlar.

4 Emzik kullanmama nedenlerini emziğin zararlarını belirterek ifade eden katılımcıların ifadeleri, emzik kullanan katılımcıların aynı soruya verdikleri cevaplarla birlikte tekrar değerlendirilmiş ve ortak yorumlanmıştır.

c. Emziğin faydaları:

Tablo 4. Emzik kullanımının faydalarına ilişkin kodlamalar

Kodlanmış Emzik Kullanımının Faydaları	f(Frekans)
Çocuğu, anneyi, aileyi sakinleştirir (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K12, K14, K15, K17, K18, K19, K23, K26, K28, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K41, K43, K44, K45, K47, K49, K59, K60, K61, K65, K67, K68, K72, K74, K76, K77, K78, K80, K81, K82, K83, K84, K85, K86, K88, K92, K96, K98, K99, K100, K101, K103, K104, K105, K106, K107, K108, K109, K112, K113, K115, K117, K119, K120, K122, K123, K123, K126, K129, K133, K134, K135, K138, K140, K142, K143, K144, K145, K146, K147)	91
Doğal emme ihtiyacını karşılar, yüz kasları gelişir (K18, K23, K33, K41, K66, K84, K92, K123, K129, K145)	10
Uykuya geçişi kolaylaştırır (K8, K9, K39, K60, K69, K95)	6

Katılımcıların emziğin faydalarına ilişkin *Tablo 4*'teki ifadeleri incelendiğinde, emzik kullanma nedenleriyle çok benzer ifadeler kullandıkları görülmektedir. Çocuğun sakinleşmesi, emme ihtiyacının giderilmesi ve geçici avunma hissi oluşturmaya yönelik emzik faydalarına dair annelerin bazı görüşleri şöyledir:

“Çocuğu sakinleştirdiğine inandığım için o yola başvurmuştum (K2).”

“Çocuğu sakinleştirir ve oyalar, acil durumlar için gereklidir(K3).”

“Çocuğumu ve beni sakinleştirdiğini düşünüyorum(K82).”

“Emzik verdiğimde çocuk sakinleşiyordu, mesela otobüs yolculuğunda çok yardımcı olurdu(K140).”

“Evdeki işlerimi yapabilmem için çocuğumun da sakinleşmesi için bana faydası oluyordu(K144).”

“Ağız kasları gelişir, emme ihtiyacını karşılar ve çocuk kendini daha az hisseder(K18).”

“Emme ihtiyacını karşılar yani geçici bir emme hissi oluşturur ve böylece çocuğu oyalar(K41).”

“Geçici avunma hissi sağlar çocuk sakinleşir ve çocuğun uykuya dalmasına yardımcı olur(K9)”.

“Rahat uyumasını sağlar, yolculularda falan çok faydası olur. Çocuğun dişleri kaşındığı için uykuya dalması zorlaşır, emzikle rahatlar ve uyur(K69).”

Emzik kullanma nedenlerinin ifade edildiği temaların emziğin faydalarının ifade edildiği temalarla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu ifadeler dikkate alındığında annelerin, emziğin faydaları olarak sıraladıkları ifadelere dayanarak çocuklarına emzik verdikleri düşünülebilir. Emziğin uykuya geçişi kolaylaştırdığı ve bebekleri sakinleştirdiğini ifade eden *Amerikan Pediatri Akademisi*, erken bebeklik döneminde uyku sırasında gerçekleşen ve otopside dahi sebebi anlaşılamayan ani bebek ölümü sendromuna karşı önleyici bir tedbir olarak, uyku esnasında emzik kullanımını önermektedir.

d. Emziğin zararları:

Tablo 5. Emziğin zararlarına ilişkin kodlamalar

Kodlanmış Emzik Kullanımının Zararları	f(Frekans)
Diş ve damakla ilgili sorunlara yol açar (K2, K7, K8, K9, K15, K18, K26, K30, K31, K33, K34, K36, K37, K39, K40, K41, K43, K44, K45, K52, K55, K66, K67, K71, K72, K76, K78, K80, K82, K84, K88, K94, K96, K100, K101, K103, K104, K105, K106, K109, K112, K117, K119, K120, K126, K133, K134, K135, K140, K145, K146, K147)	55
Parmak emme alışkanlığı yapar (K5, K23, K34, K61, K65, K69, K78, K81, K82, K83, K86, K88, K92, K93, K98, K99, K108, K115, K133, K1	20
Çocuğu kandırır ve güvenini sarsar (K18, K23, K31, K34, K50, K82, K84, K85, K95, K112, K117, K119, K120, K126, K142, K145)	16
Alışkanlık/ Bağımlılık yapar (K4, K8, K9, K18, K19, K60, K74, K78, K98, K99, K100, K107)	12
Dudak emmeye/çatlamasına neden olur (K43, K81, K107, K126)	6
Kulak İltihabına neden olur (K33, K39, K126)	3

Tablo 5’te emziğin zararlarıyla ilgili annelerin verdiği cevaplara bakıldığında; büyük çoğunluğunun benzer ifadeleri kullandığı görülmektedir. Emziğin diş yapısında, damak yapısında bozulmaya yol açabileceği, dişlerin yapısında deformasyona sebep olabileceği konusunda birleşmektedirler:

“Emziğe fazla alışan çocuğun damak ve diş yapısında bozulmalar olabiliyor ayrıca fazla alışan çocuğun emziği bırakması da zor oluyor ve uzun sürüyor (K2).”

“Diş etinde, damağında bozulma olabileceği söylenmişti(K8).”

“Diş eti enfeksiyonu olabiliyor(K39).”

“Çocuğun alt dişleriyle üst dişleri arasında açıklık olabiliyor, bu da ancak diş teliyle falan düzeltiliyor(K103).”

Emzik kullanmayan annelerin emzik kullanmama nedenlerini sıralarken büyük bir bölümünün de bu ifadelerle aynı doğrultuda fikir ileri sürdükleri görülmektedir. Katılımcıların diş ve damak yapısına dair düşünceleri göz önüne alındığında, literatür çalışmalarının da bu konuda ağırlıklı olduğu açıktır. Üç yaşından sonra, emzik kullanımı ile çenenin yanlış hizalanmasının artması arasında bir ilişki olduğu, dişlerde yanlış sıralanma, ani gelişen orta kulak iltihabı gibi sorunların oluştuğu ortaya konmuştur (Adair, 2003, Adair, Milano, Lorenzo ve Russel, 1995, Sexton ve Natale,2009, Al-Assadi vd., 2016).

Katılımcıların birçoğu, parmak emme alışkanlığını emzik kullanımının zararlarından biri olarak ifade etmektedir. Ancak literatürde emzik kullanımı ile parmak emme alışkanlığının doğrudan ilişkili olduğunu ifade eden net araştırma bulgularından söz edilememektedir.

Bu çalışmanın asıl amaçlarından biri olan emzik kullanımının çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi noktasında ne tür etkileri olabileceği boyutuna dair katılımcıların ifadeleri ise şöyledir:

“Çocukları bir anlamda emzikle kandırmış oluyoruz(K14).”

“Gerçek olmayan bir şeyi emiyor yani oyalamak için kandırıyoruz çocuğu(K82).”

“Çocuk emzikle anneden uzaklaşmış oluyor, anne ile bağını bozmasına neden olur. Anne rahat edebilmek ve kafa dinleyebilmek için emziği kullanır ve çocuğunu susturur. Bu durum çocuğun anneye olan bağını azaltıp güven duygusunu zedeleyebilir(K18).”

Doğal ihtiyacı yalancı bir şeyle karşılandığı için anneye olan güveni sarsılabilir (K23, K34).”

“Çocuğun başka bir nesneyi anneyi emiyormuş gibi hissetmesini sağlar ve onu oyalar. Aslında bu onu bir anlamda kandırmak oluyor(K50).”

“Çocuğa yetemediğim zamanlarda emzik kullanarak yetersizliğimi başka yollarla geçiştirmiş oldum(K84).”

“Sürekli bana bağımlı olmasını istemedim biraz bağımsızlaşsın istedim. Benimle olan bağı azaltmış, benden soğutmuş olabilir(K85).”

“Anne ile olan bağı azaltıyor, sütüm olmadığı için emme ihtiyacını yapay bir şeyle karşıladık yani bir nebze kandırmış olduk(K95).”

“Ağladığında susturmak için verdim ancak bu onun gerçek ihtiyaçlarını karşılamak anlamına gelmiyordu biliyorum. Belki de böyle yaparak başka sorunlara yol açmış olabilirim(K117).”

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında Lehman (1992) ve Falm (2014)’ın araştırmalarında belirttiği; başka bir nesneye bağlanmadan önce çocuğun anneye güvenli bir bağ kurması gerekliliği dikkat çeken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuğun kişisel-sosyal, ince motor, dil ve kaba motor olmak üzere dört alanda gelişimini ölçen *Denver Gelişim Tarama Testini* araştırmasında kullanan Gökçay ve arkadaşlarına göre (200:309); emzik kullanan çocukların %12'sinde kaba devinsel gelişimde gecikme varken, emzik kullanmayanların sadece %4'ünde gecikme gözlenmiştir. Emzik kullanan bebekler ortalama 12,1 ayda, emzik kullanmayanlar ise 11,9 ayda yürüdükleri saptanmıştır. Genel olarak emzik kullananların diğer gelişim basamaklarına da daha geç ulaştıklarının görüldüğü ancak aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptandığı da belirtiliyor. Emziğin duygusal yeterlilikle ilişkisini açıklamaya çalışan bir başka araştırmada ise; gündüz emzik kullanımı sıklığının artmasının, duyguları ifade edici yüz mimiklerini kullanmada zararlı etkilerinin olduğunu ortaya koymuş ancak bu verilerin emzik kullanımıyla duygusal yetersizlik arasındaki ilişkiyi saptamada yeterli olamayacağı da belirtilmiştir. Ayrıca bebekken ve yeni yürümeye başlamış iken emzik kullanmış 6-7 yaşlarındaki erkek çocuklarında emzik kullanma süresinin dinamik yüz ifadelerini seyrederken azalmış otomatik yüz mimikleri sergilemekle ilişkilendiğini bulmuşlardır. Daha sonra yapılan iki anket çalışması emzik kullanma süresinin genç yetişkin erkeklerde daha düşük perspektif alma kabiliyeti ve daha düşük duygusal zekayı yordadığını göstermiş fakat emzik kullanma süresinin kız çocukları için

olumsuz sonuçlarla ilişkilendirmediği bulunmuştur. (Niedenthal, vd., 2012). Bebeklerin yüz ifadelerinin anlamlandırılması noktasında, bebeğe bakım sağlayan kişi ile bebek arasındaki duygusal bağın kurulması arasındaki ilişkinin emzik kullanımıyla bağlantılı olduğunu ifade eden bir diğer çalışmada Niedenthal (2007); “başkaları tarafından duyguları taklit ediliyor olmak bebeklere hem kendi duygulanımsal deneyimlerini anlama ve düzenlemede yardım etmekte hem de başkalarını taklit etmeyi ve kendi duygularını paylaşmayı öğrenmeleri için büyük önem taşımaktadır. Bu somutlaşmış duygu görüntüsü koşulunda, bebekler emzik kullandığında muhatapları çocuğun duygularıyla irtibata geçemeyebilir ve duygularını yansıtmak için gerekli olan bilgiyi kavrayamayabilir” fikrini savunmuştur.

e. **Çocuğun emziği kabul etmediği durumlarda takınılan tavır:**

Tablo 6. Çocuk emzik tutmadığında takınılan tavra ilişkin kodlamalar

KN	Kodlanmış Emzik Kabul Edilmediği Durumda Takınılan Tavır	f(Frekans)
1	Tatlı bir şeye (bal, reçel, şeker tozu) batırarak vermek (K2, K3, K5, K7, K18, K23, K28, K31, K32, K33, K34, K36, K40, K41, K44, K45, K49, K50, K55, K60, K61, K66, K72, K76, K78, K80, K83, K84, K85, K86, K94, K99, K101, K104, K105, K106, K107, K108, K109, K112, K115, K119, K123, K125, K134, K135, K138, K142, K143, K144, K147)	51
2	Almak istemediğinde zorlamadım (K8, K15, K17, K19, K26, K30, K35, K39, K43, K59, K65, K67, K71, K74, K81, K93, K95, K98, K100, K103, K113, K126, K146)	23
3	Israrla çocuğun ağızına tutmak (K3, K6, K18, K32, K37, K50, K78, K86, K97, K112, K117, K122, K133, K140, K142, K144, K145)	17

Emzik kullanmak konusunda ısrar ettiğini ve bunun için farklı yollara başvurduğunu söyleyen annelerin büyük çoğunluğunun denediği yöntemin de benzer olduğu görülmektedir. Kendi ifadelerine bakıldığında durum şöyledir:

“Ağızında bir müddet tuttum, bal ya da şekerli şeylerle onu aldatacak bir yol bulup ağızında tutmasını sağladım (K3, K33).”

“Almadığı durumlarda hiç zorlamadım kendi istediği zamanlarda verdim(K39).”

“Israrla ağızında tuttum, zorladım(K6).”

Çocukların büyük bölümünün istemediği bir şeye zorlandığı annelerin ifadeleriyle ortaya konulmaktadır. Yine bu anneler emzik kullanma konusunda harcadıkları çabayı emziği bırakırmak için de sarf ettiklerine dair ifadeleri olmuştur. Mixon ve arkadaşları (2009); Becker'in alışkanlık ve gelenek modeline dayandırdıkları çalışmalarında, nüfusun en genç kesiminde, bebeklerde ve yeni yürümeye başlayan çocuklarda başka bir alışkanlık oluşumu türünü- emzik kullanımını- incelemiştir. Emzik alışkanlığının alışkanlık/bağımlılık eşiğine ulaşabileceği fikrini destekleyen çalışmada, emzik alışkanlığının önemli davranışsal etkileri olan gözden kaçan bir araştırma alanı olduğunu da eklemiştirlerdir; *“Çocuklar, ilk yıllarını; ne yediklerini, okuduklarını, gözlemlediklerini ve duyduklarını belirleyen ebeveynleri ve yakın akrabalarının bakımı altında geçirirler. Bu durumun, çocukların tercihleri üzerindeki muazzam etkisi, birçok tavır ve seçimde ebeveynler ve çocuklar arasındaki yakın ilişkiyi açıklar. Becker'in çerçevesi dahilinde, bir ebeveyn çocuk için emziği seçtikten sonra, emzik kullanımı, tıpkı diğer alışkanlık oluşturan malların bir yetişkinin fayda işlevine girmesi gibi, çocuğun fayda işlevine girer. Çocuk artık mevcut ve geçmiş emzik kullanımına bağlı olarak fayda görüyor ve bir tüketim sermayesi stoku oluşturuyor. Çocuğun alışkanlık oluşturmaları, geçmiş tüketimin ağırlığı mevcut tüketime yaklaşıncaya veya ona eşit olana ve alışkanlık/bağımlılık eşiğine ulaşılan kadar bir çizgi boyunca ilerliyor.”* Daha sonra çalışmada bu alışkanlığın, yine bebeğin isteği dışında ona bakan kişiler tarafından bırakılmaya çalışıldığı ve farklı yolların denendiği belirtilmiştir.

Burada bahsedilen durum toplumdaki bireylerin, alışkanlık ya da bağımlılık durumunu açıklarken tüketim malzemesinin kullanımı ve o malzemenin tüketimindeki artışın birbirine paralel olarak ilerlemesiyle ifade edilmektedir. Araştırmamıza katılan annelerin de benzer şekilde; emziği bebeğin iradesi dışında bebeğe verdiği ve bebeğin bu nesneye alışması/bağlanması için değişik yöntemlere başvurulduğu kendi söylemlerinde gözlenmiştir. Ayrıca bebeğin belirli bir zaman sonra emziği bırakması için de benzer çabalara girildiği yine araştırmamıza katılan annelerin ifadeleri arasındadır.

Sonuç ve Öneriler

Hayatın ilk basamağında çocuk, çaresiz ve iradesizdir. Çocuğun acizliğini ortadan kaldıracak, iradesiz olduğu fiziksel ve duygusal boşluğu dolduracak; yetersizliğini varlığa

çevirecek ve bunu yaparken de hiçbir karşılık beklemeden salt özünü önemseyecek ve hiçbir koşulu öne sürmeyecek kişi en başta annedir. Bütün bunlarla beraber annenin bu fedakârlığı bir noktada yetersiz kalabilmektedir. Çeşitlenen bu yetersizlik içinde söz konusu olan evrensel bir ortaklık çocuğun anneye olan biyolojik bağıdır. Anne ile olan dokuz ay on günlük fiziksel birliktelik doğum esnasında kordon bağının kesilmesi ile bitmiş olur. Bu bağı bir anlamda devam ettirebilmenin en kısa ve doğal yolu memeye olan temas ve bağlılıktır. Zamanla bu bağlılık da yetersizlik gösterebilir. Önceki çalışmalarda ve bu çalışmada da ortaya konulduğu gibi yetersizlik, arayışı hızlandırır. Bu ortak arayış memenin biçimsel gerekliliğini karşılayan emzik olarak karşımıza çıkar.

Araştırmamızın gösterdiği üzere emziğin zararından çok faydası öncelenmiş; emziğin zararları noktasında ise genellikle sağlık açısından zararları üzerinde durulmuştur. Ebeveynlerin kültürel yapısı, bulunduğu çevre, ekonomik durumu ve annenin çalışma durumuna göre emzik kullanımı yeterince sorgulanmamıştır.

Emziğin zararlarının çocukların karakterindeki olumsuz varlık sebepleri ve yansımaları ve çocukluk travmalarını oluşturma boyutları ise neredeyse hiç sorgulanmamıştır. Emziğin fizyolojik fayda ve zararlarının yanında Tablo 5'te annelerin kendi ifadelerinde yer alan çocuğun aldatılması ve güvene karşı güvensizlik duygusunun oluşabileceğine yönelik cevaplar oldukça dikkat çekici niteliktedir. Çocukların aldatıldığına, güvene karşı güvensizliğin duygusunun oluştuğuna ve özellikle yalan söylemeye veya aldatmaya alıştırmamanın önünü açtığına dair çocuk davranışları ölçülememiştir. Ancak ebeveynlerin bilhassa annelerin bu bilinçte olduğu verdikleri cevaplarla ortaya konulmuştur. Bu sonucun bir sonraki aşaması ise çocukların vereceği cevaplar veya göstereceği davranışların araştırma konusu olmasıyla ortaya konulabilir. Bunlar ise klinik çalışmalar ve uzun süreli deneysel ve gözlemsel araştırmalarla mümkün olabilir.

Çocuğu, susturmak, oyalamak, ağlamasını önlemek, kendi başına kalmasını sağlamak, anneye zaman kazandırmak, geçici süreliğine de olsa anneden uzak tutmak, doyurulma hissi uyandırmak, meme benzerliğiyle özdeşim kurmasını sağlayarak verilen gıdaları almasını kolaylaştırmak veya anneye olan bağımlılığını azaltmak vb. amaçlar için de emziklerin kullanıldığını gözlemlenmiştir. Çocuğu emziğe alıştırmak için birçok yolu denediğini ifade eden annelerin, neredeyse aynı oranda bir çabayı çocuğu emzikten uzaklaştırmak için de sarf

ettiği annelerin kendi ifadelerinde yer almaktadır. Bu durumun duygusal yansımalarının çocuk üzerinde nasıl bir iz bırakabileceği hususu kapsamlı bir araştırma ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Araştırmada; emziğin fizyolojik zararlarına dair, annenin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için emziği çocuğu oyalayacak bir nesne olarak kullandığına ve çocuğun ebeveyn tarafından aldatıldığı ve güvene karşı güvensizlik hissi oluşturduğuna ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak araştırmaya katılan annelerin 35-54 yaş arasında yoğunluk göstermesi emzik kullanımının annenin yaşıyla ilişkisini belirlemede yeterli olmamıştır. Bununla birlikte çalışmayan annelerin, çalışan anne sayısına göre çok daha fazla olması eğitim durumu ve annenin çalışma/çalışmama durumu ile emzik kullanımı arasındaki ilişkiyi belirlemede istenilen sonuçlara ulaşılması açısından yetersiz kalmıştır. Bu konuda daha çok sayıda katılımcı ve emzik kullanan ve kullanmayan çocukların davranış modellerini içeren çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Yapılacak yeni araştırmaların ulaşacağı sonuçların daha güvenilir ve yaygın olabileceği kanaati mevcuttur. Bu amaçla yapılacak araştırmalar ve çalışmalar bilim dünyasının önünü açabilecek ve emziğin fiziksel zararları yanında sosyal zararlarını da ortaya koyacaktır.

KAYNAKÇA

Adair, S. M. (2003), “*Pacifier Use in Children: A Review of Recent Literature*”, Pediatric Dentistry, pp: 449-458.

Adair, S. M., Milano, M., Lorenzo, I., Russell, C. (1995), “*Effects Of Current And Former Pacifier Use On The Dentition of 24- to 59-Month-Old Children*”, American Academy of Pediatric Dentistry, pp: 437-444.

Al-Assadi, A. H., Al-Dahan, Z.A.A., Al- Rammahy, A. K. (2016), “*Pacifier Sucking Habit and its Relation to Oral Health of Children Aged 1-5 Years*”, Iraqi Dental Journal, Volume 38, Issue 2- Aug.

Büyük Türkçe Sözlük (1988). Türk Dil Kurumu Yayınları, Yeni Baskı, Ankara.

Diez Castilho, S., Rocha, M. A. M. (2009), “*Pacifer Habit: History and Multidisciplinary View*”, November, Jornal De Pediatria 85(6):480-9

Flam, L. (2014) “*Why Are Babies Pacified? A Review Of Mothers’ Choices To Offer Pacifiers And Hospital Pacifier Policies*”, A graduate thesis submitted in partial fulfillment of the requirements For the degree of Master of Art in Education, Educational Psychology, August, California State University, Northridge.

Gökçay, G., Köklük, S., Kayadibi, F., Eraslan, E. Çalışkan, M. (2000) “*Çocuklarda İlk İki Yılda Gelişimi Etkileyen Faktörler*”, İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası 63: 4.

Kuş, E. (2009). Nitel-Nicel Araştırma Teknikleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri nicel mi? Nitel mi?, Anı Yayınları, Ankara, 3. Baskı.

Lehman E. B., Denham S. A., Moser, M. H., Reeves, S. L. (1992), “*Soft Object and Pacifier Attachments in Young Children: The Role of Security of Attachment to the Mother*”, The Journal of Child Psychology and Psychiatry, 01/October, pp: 1205-1215.

Mixon, F.G., Pousson, T.D., Green, T.G. (2009), “*Toddler Economicus: Childhood Habit Cessation In A Beckerian Model Of Pacifier Use*”, Journal Applied Economics, Volume 41, 30 Oct. - Issue 6, pp.703-713.

Niedenthal, P. M., Augustinova, M., Rychlowska, M., Droit-Volet, S., Zinner, L., Knafo, A., Brauer, M. (2009), “*Negative Relations Between Pacifier Use and Emotional Competence*”, Basic and Applied Social Psychology, September 2012. Sexton, S., Natale, R., “*Risks and Benefits of Pacifiers*”, American family physician 79(8):681-5, May.

Niedenthal, P. M. (2007). “*Embodying Emotion*”, Science, 316, 1002–1005.

Yıldırım, A. Şimşek H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınları, Ankara, 7.Baskı.

<http://www.aapd.org/assets/1/7/fastfacts.pdf>.